

آلمان و تجربه توسعه زنجیره ای ارزش در صنعت پتروشیمی

صنعت پتروشیمی از جایگاه متمایزی در اقتصاد ملی کشور، قوانین و اسناد بالادستی به خصوص سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی برخوردار است که با مطالعه اندوخته های کشورهای موفق در این حوزه، می توان ارزش آوری، توسعه و تکمیل زنجیره های ارزش در این صنعت را تسهیل کرد.

به گزارش پایگاه خبری مشعل؛ طی سال های اخیر ظرفیت سازی مناسبی در صنعت پتروشیمی صورت گرفته به طوری که در پایان سال 1395 ظرفیت تولید محصولات پتروشیمی کشور به حدود 62 میلیون تن در سال رسید. با احتساب این موضوع، استفاده مطلوب از این ظرفیت و ایجاد ارزش افزوده بیشتر از سرمایه گذاری های انجام شده، مستلزم تعامل کارآمد میان بخش های مختلف صنعت و ایجاد زیرساخت های موثر است.

از این رو مطالعه تجربه کشورهای موفق در خصوص چگونگی توسعه و تکمیل زنجیره ارزش و چگونگی تعامل حلقه های بالادست با پایین دست صنعت پتروشیمی، می تواند در تقویت جایگاه این بخش در اقتصاد کشور بسیار موثر باشد. بر همین اساس، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی در پژوهشی با عنوان «تجربه توسعه زنجیره ای ارزش در صنعت پتروشیمی» به مطالعه موردی درباره صنعت پتروشیمی در کشور آلمان پرداخته است.

یافته های این مطالعه نشان می دهد که آلمان از طریق به کارگیری راهبرد فناوری پیشرفته در قالب تمرکز بر نوآوری در پیشران های کلیدی فناوری، برقراری ارتباط موثر بین صنعت و مراکز آموزش عالی و تحقیقاتی، تنظیم گری چندسطحی و ارائه خدمات پشتیبانی پیشرفته از طریق توسعه دهنده ها در سطح منطقه و پارک ها از جمله جذب شرکت های پیشرو در این صنعت، دفع زباله های شیمیایی پارک های شیمیایی و توجه به کاهش انتشار گازهای گلخانه ای، فراهم کردن امکان برون سپاری فرایندهای تجاری فرعی به تامین کنندگان این خدمات، ایجاد بستر کارآمد برای همکاری بین تولیدکنندگان مواد شیمیایی و تامین کنندگان (زیر ساخت ها، خدمات و دیگر ورودی ها از جمله مواد اولیه) در قالب پارک های شیمیایی و همچنین استفاده از مدل شبکه خوراک و تجارت یکپارچه از طریق ایجاد همکاری تنگاتنگ میان شرکت های موجود

در پارک ها و مناطق شیمیایی در تمام مراحل کار، توانسته است در توسعه زنجیره ارزش صنعت پتروشیمی خود تا پایین ترین حلقه ها بسیار موفق عمل کند.

بنابراین در بهره مندی از تجربه کشور آلمان در زمینه صنعت پتروشیمی می توان ضرورت ایجاد نهاد تنظیم گر، توجه به امر پژوهش و فناوری و توسعه پارک های پتروشیمیایی را به عنوان راهکارهای مهم در دستیابی به اهداف صنعت پتروشیمی کشور در سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی و برنامه ششم توسعه مطرح کرد.

****روند توسعه صنعت پتروشیمی آلمان**

منشا پارک های شیمیایی و پتروشیمیایی مدرن در کشور آلمان، به اوایل دهه 1990 و بازسازی آلمان شرقی برمی گردد. اولین پارک ها در ایالت های فدرالی جدیدی تاسیس شدند که در گذشته آلمان شرقی را تشکیل می دادند. در راستای تلاش های چند جانبه برای خصوصی سازی صنعت شیمیایی و پتروشیمیایی آلمان شرقی سابق، سایت های شیمیایی و پتروشیمیایی بزرگ آن تقسیم و به سرمایه گذاران خصوصی فروخته شدند.

نخستین پارک های شیمیایی و پتروشیمیایی در ایالت های فدرال آلمان غربی هم در اواخر دهه 1990 شکل گرفتند. شرکت های بزرگ، بخش های تولیدی و محصولات آن ها در همه حوزه های شیمیایی و پتروشیمیایی را از سایت های دارای مالکان فردی خریداری کردند تا بخش های تجاری منحصر به فرد مورد نظر خود را متمرکز و قدرتمندتر سازند. بنابراین سایت های سنتی این صنعت، با یک کاربر، به سایت هایی یکپارچه با چند کاربر تحت عنوان «پارک شیمیایی» تبدیل شدند.

در نهایت شکل گیری خوشه های رقابتی و پارک های شیمیایی و پتروشیمیایی پیشرو در جهان با سطح بالای یکپارچگی، نوآوری و بهره وری منابع، نیروی کار متخصص، زیرساخت های دانشگاهی و پژوهشی قوی، زیرساخت های فیزیکی و خدمات پشتیبانی کامل و قوی، ایمنی بالا در فرایندهای تولید و قابلیت برآورده کردن تقاضاهای پیچیده مصرف کننده، آلمان را به سومین قدرت شیمیایی جهان از لحاظ ارزش فروش در سال 2015 و صنعت شیمیایی و پتروشیمیایی این کشور را به سومین صنعت بزرگ آن بعد از خودرو و ماشین آلات و تجهیزات تبدیل کرده است.

****راهبردهای بالادست موثر در توسعه صنعت پتروشیمی**

کشور آلمان دارای راهبردهای بالادست ملی در سه حوزه اقتصاد، سیاست تحقیقاتی و سیاست تجاری به شرح زیر بوده که در توسعه صنایع این

کشور از جمله توسعه صنعت شیمیایی و پتروشیمیایی آن تاثیر بسزایی داشته است که عبارتند از:

-راهبرد اقتصادی: آلمان از راهبرد سیاست صنعت بخشی صریح و روشنی پیروی نکرده بلکه راهبرد خود را به عنوان اقتصاد بازار اجتماعی تعریف می کند که در آن، دولت مجموعه شرایط کلی پژوهش، انرژی، آموزش، زیرساخت و غیره را تنظیم کرده و تحت این شرایط، بازیگران اقتصادی با نیازهای مشتریان منطبق می شوند.

-راهبرد تحقیقاتی: تحقیقات عامل مهمی در توسعه قدرت صنعتی آلمان بوده و «راهبرد فناوری پیشرفته» مهمترین موضوع برای این کشور محسوب می شود به طوری که در سال های اخیر نزدیک به سه درصد ناخالص ملی خود را به هزینه های تحقیق و توسعه اختصاص داده است.

-راهبرد تجاری: صنایع شیمیایی و پتروشیمیایی آلمان راهبردهای تجاری گوناگونی را دنبال می کنند که مهمترین آن ها، موافقت با بازار آزاد کالا و تلاش برای حذف تمام تعرفه های شیمیایی و موانع غیرتعرفه ای و تمایل به موضوعات مرتبط با سازمان تجارت جهانی، پیگیری یک سیستم تجاری چند جانبه قوی و مبتنی بر قواعد و تشویق اتحادیه اروپا به معاملات در چارچوب مذاکرات تجارت آزاد با تمام شرکای عمده، تاکید بر نیاز به قوانین جدید به منظور جلوگیری از محدودیت در تجارت مواد اولیه از جمله حذف مالیات بر صادرات مواد اولیه و جلوگیری از اقدامات تنظیم مقررات یک طرفه در زمینه تغییرات آب و هوایی است.

**نحوه تنظیم گری این صنعت

تنظیم گری چند سطحی، به عنوان بخشی از حاکمیت چند سطحی در اتحادیه اروپا در حال توسعه است. فرایند سیاستگذاری و تنظیم گری در اروپا با فرایندهای ملی و منطقه ای کشورهای عضو در انی حوزه همراه است. نقطه نظرات تولیدکنندگان محلی در جلسات منطقه ای مطرح، بررسی و جمع بندی شده نتایج جلسات منطقه ای در نشست های هم اندیشی ملی بیان شده و در نهایت مسایل مطرح شده به جلسات بررسی اتحادیه اروپا راه می یابد.

قوانین و کارکردهای تنظیم گری اتخاذ شده در اتحادیه اروپا نیز از طریق همین سطوح در لایه های مختلف ملی، منطقه ای و محلی اعمال می شوند. مناطق کوچک تر، تمرکز بر سیاست های خاص را انتخاب و دیپلماسی موازی ایجاد می کنند تا به موازات بازیگران در سطح ملی، در سطح اروپا ایفای نقش کنند.

همکاری نزدیک بازیگران هر منطقه با اعضای کشورهای مختلف که در همان منطقه فعالیت می کنند، تاثیرگذاری آنها در فرایندهای اروپا

را تقویت می کند و به این ترتیب سطوح منطقه ای، نفوذ خود را از طریق ایجاد و حفظ ارتباط و همکاری، ارتقا می دهند.

****زنجیره ارزش صنعت شیمیایی و پتروشیمیایی**

در حال حاضر آلمان دارای حدود 60 پارک شیمیایی است که اندازه این پارک ها متفاوت است، به طوری که بعضی از آن ها یک کارخانه بزرگ به نظر می آیند، در حالی که بعضی دیگر ساختار گسترده تری دارند. تعداد شرکت های موجود در پارک های شیمیایی آلمان نیز به شکل قابل توجهی از 2 تا بیش از 60 شرکت مستقل متفاوت است.

در این پارک های شیمیایی، همه شرکت های زنجیره ارزش صنعت شیمیایی و پتروشیمیایی از تولیدکنندگان مواد خام تا پردازنده ها و تولیدکنندگان محصول نهایی و همچنین شرکت هایی از حوزه های وابسته به این صنایع مثل نفت خام، کاغذ و خمیر کاغذ، تجهیزات فلزی و تامین کنندگان ماشین آلات نیز قادر به فعالیت هستند. شرکت های موجود در این پارک ها، توانسته اند با برون سپاری فرایندهای تجاری فرعی به تامین کنندگان خدمات، امکان توسعه مجدد مدل تجاری خود را جهت تمرکز بر رقابت پذیری فراهم سازند.

بنابراین در نتیجه گیری نهایی و براساس تجربه کشور آلمان در زمینه صنعت پتروشیمی می توان به این مهم اشاره کرد که شیوه مدیریت صحیح در سطوح مختلف تنظیم گری و تسهیل گری، توجه به مقوله فناوری، توسعه پارک ها و شهرک های پتروشیمیایی می تواند در دستیابی به اهداف صنعت پتروشیمی کشور در تحقق سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی و برنامه ششم توسعه بسیار مفید و راهگشا باشد.